

Prejav PhDr. Dušana Kováča, DrSc.,
podpredsedu Slovenskej akadémie vied
pri odhalení pamätnej tabule uhorského snemu
na budove UKB dňa 12.mája 2006

Prejav pri odhalení pamätnej tabule uhorskému snemu

Prechádzka bratislavským Starým Mestom je skutočne prechádzkou dejinami. Vedeli sme to vždy, ale v posledných rokoch, keď po páde železnej opony aj do Bratislavy viac ako predtým prúdia zástupy turistov, keď my všetci, ktorí v tomto meste žijeme, musíme čas od času po jeho uliciach a námestiach sprevádzať svojich priateľov a známych, uvedomujeme si dejiny prechádzajúce týmto miestom oveľa intenzívnejšie. Aj tu, na tomto mieste, by sme mohli na viaceré budovy dať pamätné tabule, pretože v mnohých z nich sa odohrával kus dejín mesta i kus dejín strednej Európy. Predsa však z historického hľadiska je budova, pred ktorou stojíme, mimoriadne dôležitá. Práve za týmito múrmi sa odohrávala tá časť uhorských dejín, ktorej zvykneme hovoriť doba predmarcová, alebo aj „jar národov“

Bola to búrlivá doba. V celej Európe najprv učenci a vzdelanci odhaľovali jedno z najväčších bohatstiev starého kontinentu – množstvo národov, jazykov, kultúr. Ale už na začiatku 19. storočia začal pôvodne učenecký záujem dostávať aj politický rozmer. Národy si začali uvedomovať, vďaka politickým a kultúrnym elitám, svoje práva a vznášali nároky na vzdelanie v národnom jazyku, na pestovanie svojbytnej národnej kultúry a napokon aj na práva politické v tej či onej forme. Nevyhla sa tomu ani táto budova a ľudia, ktorí v nej zasadali. Snem, predovšetkým dynamická a reformne naladená dolná komora parlamentu, práve v tejto budove zažil akési počiatky moderného parlamentarizmu v Uhorsku. Práve tu v tejto budove, padlo rozhodnutie o založení Uhorskej akadémie vied, predchodkyne dnešnej Maďarskej akadémie vied. Práve tu,

v pamätných marcových dňoch roku 1848, boli prijaté zákony, ktoré znamenali začiatok revolúcie. Niet sporu, že najdôležitejším z vtedy prijatých zákonov bolo zrušenie poddanstva. Bol to zákon, ktorý znamenal pre Uhorsko historickú zmenu. Keď hovorím pre Uhorsko, znamená to samozrejme, že táto zmena sa výrazne dotkla aj Slovenska. Aj slovenskí roľníci boli oslobodení od robotných povinností, čo znamenalo zvýšenie záujmu roľníkov na práci, ktorá im samotným začala prinášať väčší úžitok a to zase následne zintenzívnilo poľnohospodársku výrobu. Začala sa nová epocha v dejinách strednej Európy – epocha postupnej industrializácie a modernizácie spoločnosti. Táto epocha následne splatila Bratislave svoj dlh: z industrializácie Bratislava značne vyťažila. Na konci 19. storočia a na začiatku 20. storočia sa tu vybudovali mnohé nové priemyselné závody, ktoré naštartovali búrlivý a dynamický rozvoj mesta v 20. storočí.

Jar národov však bola aj o národoch Uhorska, aj o Slovákoch aj o Maďaroch. Na pôde uhorského snemu sa stretli aj dvaja najvýznamnejší politickí predstavitelia oboch národov Ľudovít Štúr a Lajos Kossúth. Obaja boli synmi svojej doby a obaja boli aj synmi Európy a zdieľali myšlienky, ktoré hýbali Európou. Až dojemne sa zhodli na potrebe zrušenia poddanstva a oslobodenia roľníkov spod poddanských povinností, zhodli sa na tom, že to bude na prospech „národa môjho i vášho“, ako to povedal Kossúth. Nezhodli sa však v jednej veci – v názore na to, ako má vyzerat' uhorský štát a na to, čo je uhorský národ. Tento konflikt na dlhé roky rozdelil Slovákov a Maďarov a dodnes cítime dôsledky tohto rozdelenia dvoch národov, ktoré spolu žili v jednom štáte po stáročia. Myslím si však, že dnes sme, alebo by

sme aspoň mali byť schopní vnímať udalosti 19. storočia bez nadbytočných emócií, mali by sme usilovať vidieť ich v historických a európskych súvislostiach. Nacionalizmus nebol iba záležitosťou Slovákov a Maďarov, bol to európsky jav. A dnes, keď sme opäť európski, keď aj Slováci aj Maďari žijú v jednej Európskej únii a keď si uvedomujeme, že sme susedia a pre oba národy je výhodné byť dobrými susedmi, mali by sme v tejto integrácii pokročiť aj v našom vedomí. Táto dvojazyčná tabuľa môže byť jedným z krokov týmto smerom. Dúfajme, že takýchto dvoj- a viacjazyčných tabúl bude čoraz viac na oboch brehoch Dunaja, v Budapešti i v Bratislave, a nielen tam. Takéto tabule by sa stali nielen pamätnými tabuľami upozorňujúcimi na historické udalosti, ale aj tabuľami porozumenia, tabuľami prinajmenšom stredoeurópskej integrácie vo vedomí ľudí. V tom zmysle patrí všetkým, ktorí sa pričínili o tabuľu na budove Univerzitnej knižnice v Bratislave naše poďakovanie.